

III.

Dr. RUZSICKA JÁNOS,

AZ EGYHÁZI JOG ÉS KELETI NYELVEK NY. R. TANÁRA S A HITTUDOMÁNYI KAR EZIDEI DÉKÁNJÁNAK

A LELEPETT NSGOS RECTORHOZ INTÉZETT

BESZÉDE.

DE BUNDSKY JANOS

ALBERT NIGOSTOCHIOS INTERTT
ALBERT NIGOSTOCHIOS INTERTT

BESSEDE

Nagyságos Rector!

Tisztelt gyülekezet!

Anyaiskolánk, a magyar szent korona birtokainak mindedig ezen egyetlen egy egyeteme arra van hivatva, hogy a haza és koronájához tartozó minden részei és tartományai tudományos oktatásának középpontját, minta-intézetét képezze. Feladata alapítóinak szándéka folytán: honunkban a tudományok főforrásául szolgálni, a tudományos- s vallásos-erkölcsi magasabb műveltségnek gyupontjává lenni, hogy annak áldásos sugarai világítsanak, melegítsenek a haza minden vidékein: világot gyujtani a körébe sereglő ifju nemzedék elméjében, miszerint lássa az igazat, a jót, a szépet mindenütt, a hit s jog, az orvosi és bölcsészet-tudományok régióiban és egyszersmint kebelét is fölhevíteni, hogy a megismert igaznak, jónak és szépnek hű szolgálatába is álljon: az ifju nemzedék szívében az alsóbb tanintézetek üdvös hatása folytán fölébresztett és megfogamzott Isten, király, haza és felebarát iránti szeretetnek megőrzéséről s további fejlesztése- s szilárdításáról ápoló dajka gyanánt gondoskodni, nem csak tudósokat, hanem erkölcsi jellemeket képezni, tudományosan kiképzett és erkölcsileg nemesedett nemzedéket szülni a hazának és egyháznak: szóval terjeszteni és

szilárdítani a valódi keresztény-vallásos tudományosság és műveltség szellemét, mely napjainkban egyedül képes biztosítani a nemzetek életét, történelmi felsőbbbségét, és valamint a valódi fölvilágosodás, erkölcsiség s jogosságot, úgy a népek igaz szabadságát és ezekkel járó valódi közboldogságot a legbiztosabban előmozdítani. — Anya-iskolánk ezen magasztos feladata megoldásában, főséges céljának valósitásában ügyeit az önkormányzat nagy elvénél fogva közvetlenül maga intézi szabadon választott tisztviselői által, kik minden más jelentékenyebb jutalom nélkül, mint melyet a bizalomban nyilvánuló kitüntetés és a kötelesség híu teljesítésének öntudata nyujt, viszik igazgatásának s ügykezelésének gyakran súlyos terheit. — Egyetemünk önkormányzati joga, valamint testületi egységének főképviselőjét pedig annak szabadon választott fejében, nagyságos Rectorában tiszteljük. — Az imént elmondott körülményekben fekszik a mai ünnepélynek jelentősége és azon ősz szokásnak jelentékeny oka, melyszerint a köszönet- és hálaérzelmeknek ünnepélyes tolmácsolása mellett válunk el azon férfiakról, kiket a bizalom tudomány-egyetemünk vezetésére s igazgatására hívott. — Valóban helyes szokás dulce enim et decorum est laudare viros gloriosos in generatione sua. (Eccl. cap. 14.) Valóban öröm-élvezet jeles Rectoraink egyetemünk java, díszes virágoztatása, nemkülönben jogai s kiváltságainak védeése körül szerzett érdemeikről elmélkedni és az elviselt gond- és fáradaImakért halantékjokra tűzött babérkoszoru gyanánt az őszinte tisztelet, hála és elismerés édes érzelmeit ünnepélyes gyülekezetben

nyilvánítani. Ily ünnepélyes és a kegyeletes hála érzelmeinek áradásai közt emelt és a késő utókorig fennmaradó diadal-, hála- s tisztelet- emlékek, mik legközelebb valamint az érdem megjutalmazását, az új tiszthatóságoknak az elődeik által kivivott dicsőség utáni dicséretes vetélykedésre hathatós ösztönzést: úgy szükséges lelkierejük, mely a terhek alatt lankadni szokott, minden az egyetem kormányzói tisztséget környező nehézségek s akadályok bátor legyőzésére ezen legnemesb jutalom reménye és előérzete által való hatványozását czélozzák, méltók tudomány-egyetemünkhez:

Per quae spiritus et vita reddit bonis

Post mortem ducibus.

(Horáitz.)

Nekem jutott ama megtiszteltetés és pedig már másodizben, hogy éppen a bölcsészeti karból szabadon választott és kormányzói székről lelépő nagyságos Rectort bucsuzó és érdemeit méltólag magasztaló beszéddel üdvözljem, és e díszes gyülekezetben, hol magyar sziveket látok egybeforrt, melyeket a kegyelet nemes érzelme a jelen órában hangosabban dobogtat és a mai ünnepély szívélyes egyszerűsége hő lelkesedésre lobogtat, az egyetemi tanács, sőt az egész egyetemi testület nevében a hála tisztelet s örvendezés érzelmeit tolmácsoljam. — E tisztet örömmel, de némi szent félelemmel is teljesitem. Örömmel, a mennyihen az ész és kinyilatkoztatás, Isten és ember, bölcsészet és hittudomány közt szép testvéri viszony létezik, a bölcsészet és hittudomány egymást kölcsönösen támogatják. — Ugyanis a theologia mint tudomány csak a bölcsészet segítség-

gével valósíthatja magát és az észnek eszméi azon pontot képezik, melyből a hittudomány kiindul és melyre igazságait alapítja; a bölcsészet vidékére pedig a hittudomány tanai fényt és világosságot árasztanak és azt az Isten és ember közti viszonyról tökéletesb ismeretekkel gazdagítják. — Némi szent félelemmel: s talán az érdemek és dicséretes tettek hiánya miatt? Korántsem! hanem nagyságos Rectorunk ismeretes szerénysége miatt, kinek gyönyörűségére válik inkább dicséretre méltón cselekedni, mint dicsértetni, kinek ambíciója az emberi tulajdonoknak egyik legszebbike: „a javalást inkább kiérdemelni, mint szemben meghallani;“ nem is abban foglalkodik, hogy az emberek róla beszéljenek, hanem „hogy ipsimet sibi bene conscius sit.“ (Seneca.) Azért nem annyira dicsbeszédet fogok tartani, úgy is nagyságos Rectorunk legszebb dicséretei az ő tettei, mik hallgatásom mellett is hirdetendik nevét, mint inkább az igazságnak bizonyosságot adni és azt is kellő mérsékeltséggel és rövidséggel.

A tüzetes és kimerítő előadás, melyben Nagyságod az egyetemi tanácsnak a lefolyt iskolaév alatti működéseit és törekvéseit jelzé: egyrésztől biztos zálogául szolgál a körütekintő bölcseségnek, melylyel Nagyságod egyetemünknek a tudományos életbe, az egyetemi polgárok szerencsés és a kor igényeinek megfelelő kiképzésébe és jövőendő boldogságuk megalapításába oly mélyen vágó ügyeit vezényleni szerencsés volt; másrésztől pedig kétségbe vonhatlan tanuságát tartalmazza azon nemes

és lankadni nem tudó buzgalomnak, melynélfogva Nagyságod az egyetemnek, tanácsa- és karainak jogait mindenkoron lelkesen védte, anya-iskolánk állapotának javítása körül erélyesen és fáradhatlanul működött és az egyetemi polgárok kedélyét magasabb vágyakra fölgerjeszteni és nemesebb czélok elérésére buzdítani igyekezett.

Nagyságos Rectorunk működésének gyönyörű és áldásban maradandó szövetén aranszálként vonul keresztül az érdem nagylelkű elismerése: a rend és fegyelem föntartása: egyetemünk összes, úgy mint egyes jogainak némi nemes féltékenységgel rokonult ernyedetlen óvása: a tanrendszerben teendő üdvös, nemzeti műveltségünk s a kor igényeihez mért reformokra és anya-iskolánk állapota méltóságának megfelelő javítására irányuló mozgalmak és gondok.

I. Lelkem a visszaemlékezés szárnyain még most is repes örömében Nagyságod azon közhelyesséssel fogadott indítványa fölött, melynélfogva köztisztelő elődeit, kiknek érdemei egyetemünk évkönyveiben elhomályosíthatlan betűkkel fognak mindenkoron ragyogni, Wenczel Gusztáv és Jedlik Ányost mindjárt az első ülésből a legfelsőbb helyre fölterjesztendőknél kérte, hogy királyi tanácsosi czimmal ékesíttetnének föl azok, kik bölcs tanácsukkal a királynak és hazának szintugy, mint az egyház és haza eme szemfényének, tudomány-egyetemünknek oly hasznosak tudnak és akarnak is lenni. Szintugy több rendkívüli jeles tanárnak kérelmét, miszerint a rendes tanárok rangjára emeltessenek, Nagyságod nemcsak őszinte örömtől sugárzó arczczal felkarolta, melegen pártolta, hanem bölcs, erélyes és

tapintatteljes közbenjárása által föganatosította is. — Ezáltal Nagyságod szellemi emelkedettségének igen kitünő tanuságát nyújtá, mint ki saját fénye elhomályosításától nem fél, habár mások is fényes kitüntetésben részesíttetnek. De nem is halaványodott el nsgos Rectorunk halantékját övedző érdemsugarainak fényköre, sőt ragyogóbb és nagyobb lett; mert nagyságos Rectorunkat ő cs. k. apostoli Felsége, legmagasb figyelmére méltatva lelkészi, tanári, irodalmi s egyetem-hitszónoki pályán kifejtett munkássága és buzgalma által szerzett bokros érdemeit, nagyváradi székesegyházi kanonokká és B. Szűz Mária széplaki apátjává legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott.

„Ceusplendidum sidusrefulges
Quapatet Hungariaeperoras.“

Különben is mindnyájan egy testnek tagjai vagyunk és ha egyik tag valamit szenved, együtt szenvednek minden tagok; vagy ha az egyik tag megdicsőíttetik, együtt örülnek minden tagok. — (Sz. Pál I. L. a Kor. XII. 26.)

II. Nagyságos Rectorunk gondosan őrködött, hogy tudományos intézetünkön a fegyelem, rend, csend és illem föntartassanak, annak ugy, mint tagjainak becsülete és méltósága a legszigorubban megőriztessék, egyszersmint az akadémiai polgárok társas életének szabadsága és biztonsága sértetlenül fönálljon. Tette ezt erélylyel párosult atyai szelidséggel; mert ha fölháborodott is a kihágás ellen, szive mindig nyitva állott a hibázóknak, ha feddett, gyógyítani akart, nem bántani, az idegen gyengeséget szeretettel elnézni; segélleni, túrni mindenkor

és mindenütt kész; ártani — nem tudott. De azokkal, kik az akadémiai hatóságot megillető tisztelet és engedelmesség vagy saját iskolatársaik ellen sértéseket követtek el, a fegyelem egész súlyát érezteté. Mindenkor és mindenütt csak hivatalának lelkiismeretes teljesítését, anya-iskolánk méltóságát és becsületét, egyetemi polgáraink hivatását, javát és hírnevét szem előtt tartván, fölülemelkedett némely újdondászok gunyoros csipkedéseim és a roszakarat insinuációin.

„Unum sequutus recti amorem,
Nil avidus popularis aurae.“

„Hinc illa nullis fracta laboribus,
Et temperari nescia limite,

Praeclara semper molientis
Ignea vis animi redundat.“

(Ballay.)

Igy cselekedni valóban illik egyetemünk bölcse szilárd Rectorához; Sapiens ugyanis sz. Ambrus szerint: „non metu frangitur, non potestate mutatur, non ad tollitur prosperis, non tristibus mergitur: ubi enim sapientia, ibi virtus animi ibi constantia et fortitudo.“ (Epl. ad Simpl.) Sapiens így szól Seneca: „ad omnem incursum invictus et intactus est.“ (Epl. 60.)

III. Szintugy nsgos Rectorunk meg lévén győződve, hogy „a bölcsesség kezdete az Ur félelme“ (Eccl. I. 11.), hogy a keresztény igazság nemcsak a békének és vigasztalásnak, hanem a tudománynak, haladásnak és polgárosodásnak is alap-

elve, hogy a bölcsek csak a vallás és erkölcsiség szefarszárnyain emelkedhetik föl az igazság napjához; meg lévén győződve, hogy szentegyházunk, mely a rabszolgának leszedte lábairól a lánczokat, hitrendszerével csak a tévektől óvja meg maga hiveit, nem lánczokat, hanem szárnyakat ad a kutató elmének és méltányolván a tudományosságot, a tudománynak kiválólag koszorút jelöl ki, s babért, minőt a vértanúk és hitvallók karának tart föl, a tudósok számára is biztosít; hogy a hitbeli meggyőződés nem lankasztotta Hunyadi honszerelmét, nem bénította Zrinyi vitézségét, nem szegte szárnyát Faludi vagy Mindszenty Gedeon költészetének, Lonovics lángeszének, O Connel szabadság-érzetének, nemcsak egyetemünk ujjaalakításának 88-ki évnapján tartott kitünő lelkes beszédében hathatósan szólt az erkölcsi haladásról, mint mely egyedül biztosítja a tudományos, művészeti és társadalmi haladást: nem csak jeles egyházi szónoklataiban igyekezett az egyetemi ifjúságban a vallásosság szellemét ébreszteni, őket egyházunk s tanaihoz való hő és hű ragaszkodásra, az erény szeretetére és a vallási külső gyakorlatokra buzdítani, fölhevíteni, hanem elnököleg is a karok dékánjait felszólítá, kérte, hogy az ifjúságot a vásár- és ünnepnapokon tartott egyetemi isteni szolgálatokon példás megjelenésére opportune, inopportune serkentsék. — Fájdalom a legjobb szándék, a buzgó törekvések lelkes Rectorunk atyai szíve mélyéből fakadozott szeretetteljes intésekkel párosulva nem termették meg mindig az óhajtott gyümölcsöket, de azért lelkes szavai, lankadatlan törekvései meg vannak írva az élet könyvében.

IV. Nagyságos Rectorunk ezen alma mater nagylelkű alapítóinak a hálás utódok előtt szentnek tartandó szándéka, az alapító oklevélben kimondott rendeltetése, s javadalmainak természete iránt fiui kegyelettel és dicséretes féltékenységgel viseltetvén, atyáink örökségét azok részére, kiknek javára egyedül alapított fõntartani, kath. jellegét lehetõleg legjobban megõrizni igyekezett. — Nemkülõnben egyetemünknek, az egyetemi tanácsnak és egyes károknak jogait akár fölülrõl, akár alulrõl történt jogsértések ellen szeretettel, békétûréssel és szilárd állhatatossággal védte, oltalmazta. Nagyságos Rectorunk nagyfontosságú hivatalkodása tartama alatt egyetemünk legkisebb szükségait és körülményeit is arguszi éberséggel kísérni, kipuhatolni igyekezett, hogy ott, hol netalán orvoslás kívántatnék, minél elõbb intézkedhessék. — Eszélyességének, bölcs és tapintatteljes közbenjárásának sikerült az egyetemi gondnokot, ki tisztjének lelkiismeretes teljesítése és gondos körültekintése folytán sok filléreket meggazdálkodott, több visszaélésnek és fölösleges kiadásnak elejét vette, anya-iskolánk részére megtartani, annak javára és gazdaságának jelentékeny elõnyére és legnagyobb hasznára.

V. Végre mit szóljak akadémiai tanácskozásaink s tiléseinkrõl, vagyis azon térrõl, melyen az egyetem legéletbevágók kérdései hányatnak meg és döntetnek el, hol az elõforduló tárgyak sokfélesége és a fölfogás különfélesége a tanácskozásokat vezetõ elnöknek eszélyét és ügyességét, higgadtságát és finom tapintatát leginkább igényli és kitünteti, hol reánk nézve az oly fontos önkormányzati jogot gyakoroljuk. —

Nagyságos Rectorunk ezen téren kifejtett törekvéseiből, véghez vitt tetteiből mindenkor sugárzott azon erős meggyőződés, hogy fejünk, kormányzónk ugyan, de nem azért, hogy fölöttünk álljon, hanem hogy érettünk küzdjön. Mi az egyetemi tanács tagjai láttuk s tapasztaltuk nsgos Rectorunk kezeiben a folyó ügyek szabályos, igazságos s pontos elintézését, intézetünk minden legkisebb szükségére, igényeire szegzett figyelmét, gondosságát és fáradságát. Nagyságos Rectorunk a felsőbb rendeletek alapján kidolgozott egyetemi ügyrendtartási módszer értelmében és határai között a nm. m. kir. vallás- és közoktatási ministerium kegyes rendeleteinek minél gyorsabb tárgyalását s illetőleg végrehajtását, valamint a tek. karok hivatalos jelentései, véleményezései vagy javaslatainak felsőbb helyre annak idején eszközlendő fölterjesztését szoros és elkerülhetlen kötelességének ismerte, minden az egyetem állapotának szellemi vagy anyagi tekintetben teendő előmozdítása s küldíszének emelésére vonatkozó s korszerű indítványok pártolását egész lélekkel magára vállalta: az egyetemi testület egyes tagjainak érdekében benyújtott folyamodványokat az óhajtott eredmény sikeresb kieszközlése végett felsőbb helyeni ajánlásával támogatni kedves s egyszersmint köteles foglalkozásának tekintette. Nem volt fölakadás, nem volt halasztás, a kormányzás kerekai az egyetem jogainak körén belül a szabályok vonalain gyorsan, szeliden és szilárdan haladtak. Tanúi vagyunk a testvéri gyöngédségnek, mely tárgyalásaink szakadatlan fonalát és kivonalozott körét híven őrzötte, szeretetével előadásaink nyugodtságát, higgadtságát biztosí-

totta, kellemetessé varázsolta. Mi tiszteltük rendkívüli önmegtagadását, hogy hol elnöki jogait függetlenül érvényesíthette volna, azt nézetünk alárendelte, tiszteltük vidám nyájassággal párosult azon mérsékelt-ségét és igazságszeretét, mely mindenki alapos véleményét tisztelte, méltányolta, a szólásszabadságot soha nem gátolta. Nagyságos Rectorunk kormány-
 alatt igen-igen fontos kérdések, u. m. az üdvös és szükséges tanreformokra, egyetemünk küldíszének emelésére, állapotának oly módóni javítására és oly eszközökkel való gazdagítására, melyek által változott társadalmi viszonyaink és nemzeti művelődésünk igényeihez képest magasztos feladatának és hazánk közóhajának minél teljesebben megfelelhessen, és végre új egyetemi könyvtár-épületnek emelésére vonatkozó javaslatok tárgyalattak, megvittattak. És mindezen nagyfontosságú kérdések fölötti tanácskozásainkban nagyságos Rectorunk bölcsesége, körültekintése, kalauzolása irányadó phároszkint tündöklött és a tanácskozásokat szerencsés révpartra vezette. Ezen nagyfontosságú tárgyalások, üdvös végzések még a felsőbb megerősítésre és végrehajtásra várva csak elhintett jó mag gyanánt tekinthetők, melyet a jövő fog kikeltetni és gyümölcsözővé tenni. De csak legyen köztünk szent a béke, hogy olajágának árnyában a hazánk földjére visszaültetett drága növény magasra növekedhessék, megerősödhessék, csak testvériesüljön össze őszinte szeretetben a közös nagycél, a honboldogítás valóítására hazafi hazafival, és remélem és hiszem, hogy nagym. báró Eötvös emelkedett lelkű, ritka műveltségű hazafi és közoktatási minster ápoló szárnyai alatt egyetemünk

oly állapotba fog helyeztetni, hogy a versenyt jeles európai testvéreivel büszkén kiálhassa és akkor e bő aratás idején bizonyára nagysgos Rectorunk neve és kormányának emléke az arany kalászból font koszorun méltólag fog ragyogni. — Mi több nsgos Rectorunk a hivatalos üléseken kívül is mindenkoron kész volt minket bölc tanácsával, és pedig teljes szeretettel és előzékenységgel támogatni, segíteni. Dicséretreméltó tett! „Quid enim prodest tibi habere sapientiam“ mondja sz. Ambrus, „si consilium neges, si consulendi copiam includas, clausisti fontem ut nec aliis fluat, nec tibi prosit.“ (De offis l. 3.) De ez ügyben igen óvatékos és körültekintő lévén, minden hirtelenkedéstől és szenvedélytől tartózkodott. „Festinatio enim Livius szerint improvida et coeca est (L. 31.) consilia mora convalescunt.“ (Tac. L. I.) Nagyságos Rectorunk tulajdona volt magát anya-iskolánk javáért s díszéért egész odaadással feláldozni, minden kötelességeit váltig teljesíteni, élt egész éven át nem magának, hanem hivatalának, nem önértékének, hanem intézetünk érdekeinek és dicsőségének, mindenben a legtisztább szándék, hivatala vallásos és komoly öntudata vezérelte. Ő a józan haladásnak buzgó ápolója, tanácskozásaink bölc, nyugodt intézője, az egyetem javának gondos előmozdítója, díszének s jogainak méltóságos őre, a széprend és collegialis viszony nagylelkű ápolója, mindnyájunk barátja és az ifjuságnak okos engedékenységgel, jósággal és példával atyai vezetője vala. Magán-élete szintugy mint

nyilvános pályája olyan volt, hogy egyházunk arany száju szent atyjával bátran elmondhatom: „*Omni-tuba operum tuorum documenta clariora vitaque munda ipsa luce fulgentior est.*” (S. Chrys. Hom. 15. in cap. 5. Matth.)

Lépj le tehát most fényes székedről, melyen oly üdvösen működteél, nyugodt lelkiismerettel, mi a nagy férfiaknak legszebb jutalma; vedd minden elviselt fáradaimaidért őszinte szívélyes köszönetünket és engedj azon kérésünknek, hogy nemes szívűséged folytonos bizonyítványaival a hivatalos körön kívül is dicsekedhessünk. Isten áldása kísérjen, miként a mi szeretetünk, tiszteletünk és hálánk kísér.

„*Vives superstes Nil meritis Tuis
Famaeve livor deteret improbus;
Aevi ruentis detrimenta
Nil Tibi deripient decoris.*“

Élj boldogul!

